

ISSN 2076–1554

Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

Видавництво «Гілея»

 Гілея

Науковий вісник

Випуск 199-200 (№ 9-10)

Київ – 2024

Ресстрація в Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення: Витяг з реєстру суб'єктів у сфері медіа-ресурсів. Ідентифікатор медіа R30-04516 (рішення No 2694 від 05.09.2024 року)

Друкується за рішенням:

Вченої ради Українського державного університету ім. Михайла Драгоманова
(протокол № 03 від 31 жовтня 2024 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член-кореспондент НАН України, академік НАПН України (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Відповідальний редактор:

Іванець Н. В., доктор філософії PhD, завідувачка Навчально-наукової лабораторії «Соціальна філософія, філософія освіти та освітня політика» (Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член-кореспондент НАН України, академік НАПН України (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Гуменюк Б. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Куйбіда В. С., д-р наук з державного управління, кандидат юридичних наук, проф., (Україна, президент Всеукраїнської асоціації магістрів державного управління)

Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф., академік НАН України, академік НАПН України (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, Віце-президент НАН України)

Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України)

Редакційна колегія з філософських наук:

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Глушко Т. П., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Кивлюк О. П., д-р філос. наук, проф. (Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»)

Панченко Л. М., канд. філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Шнидаєлова Раушан, д-р філос. наук (Казахстан, Казахська національна консерваторія імені Курмангазі)

Ярошенко А. О., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Редакційна колегія з політичних наук і публічного управління та адміністрування:

Андрущенко Т. В., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Андрюкайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент), (Литва, Маріямполь)

Бєбик В. М., д-р політ. наук, канд. психологічних наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України)

Куйбіда В. С., д-р наук з державного управління, канд. юридичних наук, проф., (Україна, президент Всеукраїнської асоціації магістрів державного управління)

Новакова О. В., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Тімашова В. М., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Редакційна колегія з історичних наук:

Андрусини Б. І., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Гуменюк Б. І., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Євтух В. Б., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Лучаківська Ів., доктор філософії, доц. (Жешувський Університет, Польща)

Макарчук С. С., канд. іст. наук, доц., керівник (Миколаїв, Обласний центр пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності)

Мелешенко Т. В., канд. іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Потільчак О. В., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2024. – Вип. 199-200 (№ 9-10). – 89 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

© Редакційна колегія, 2024

© Автори статей, 2024

©Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024

ISSN 2076-1554

Ukrainian State University named after
Mykhailo Drahomanov

Publishing House Hileya

Hileya
SCIENTIFIC BULLETIN

Volume 199-200 (№ 9-10)

Kyiv – 2024

The collection is founded in 2004. Printed on a monthly basis

Certificate of printed mass media's state registration (re-registration): Series KB № 22632-12532IIP from April 17th, 2017

Printed by decision

of Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov
(protocol № 03 of October 31, 2024)

The collection is a member of international database

Google Scholar; Index Copernicus (Poland); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (India).

Honored Chief Editor:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Chief Editor:

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editor-in-Chief:

Responsible editor: Ivanets N. V., Ph.D. Sciences, Head of the Educational and Scientific Laboratory "Social Philosophy, Philosophy of Education and Educational Policy" (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial Board:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophy Science, Prof., Member - cor. NAS of Ukraine, Acad. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Vashkevich V. M., Doctor of Philosophy Sciences, Prof. (Ukraine, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University)

Humenyuk B. I., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukraine, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University)

Kuybida V. S., Doctor of Public Administration, Candidate of Sciences. of Legal sciences, Prof., (Ukraine, president of the All-Ukrainian Association of Masters of Public Administration)

Rafalskyi O. O., Doctor of History, Sciences, Prof., Acad. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, I. F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine)

Soldatenko V.F., Doctor of History Sciences, Prof., Member-cor. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, I.F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies, National Academy of Sciences of Ukraine)

Philosophical Sciences Editorial Board:

Vashkevich V. M., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Hlushko T. P., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Zhizhko T. A., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Kyvlyuk O. P., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Kyiv University of Intellectual Property and Law of the National University "Odesa Law Academy")

Panchenko L. M., candidate Philos. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Shindaulova Raushan, Doctor of Philosophy. Sciences (Kazakhstan, Kazakh National Conservatory named after Kurmangazy)

Yaroshenko A. O., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial board for political sciences and public management and administration:

Andrushchenko T. V., Doctor of Aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Andryukaitene R., PhD, Social Sciences (Management), (Lithuania, Marijampol)

Bebyk V. M., Doctor of Aviation. of Science, candidate of psychological sciences, prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Kotyhorenko V. O., Doctor of Aviation. Sciences, Prof. (Ukraine, I.F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine)

Kuybida V. S., Doctor of Public Administration, Candidate of Sciences. of legal sciences, prof., (Ukraine, president of the All-Ukrainian Association of Masters of Public Administration)

Novikova O. V., Doctor of aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Timashova V. M., Doctor of aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial board for historical sciences:

Andrusyshyn B. I., Ph.D. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Humenyuk B. I., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Yevtukh V. B., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Luchakivska Iv., Ph.D. Sciences, associate professor (University of Rzeszów, Poland)

Makarchuk S. S., candidate history of Sciences, associate professor, manager (Mykolaiv, Regional Center for Search Research and Editorial and Publishing Activity)

Meleshchenko T. V., candidate history Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Potylchak O. V., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Stoyan T. A., Ph.D. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Hileya: Scientific Bulletin. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2024. – Volume 199-200 (№ 9-10). – 89 p.

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of formation of informational civilization. The main headings cover areas of historical, philosophical and political sciences. It is designed for specialists in the humanities and socio-political sciences.

DOI: [https://doi.org/10.31392/Hileya-POLITICAL-2024.9-10\(199-200\).06](https://doi.org/10.31392/Hileya-POLITICAL-2024.9-10(199-200).06)
УДК 323.113:316ю71]:314.151.3

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ
«ДІАСПОРИ У МІЖКУЛЬТУРНИХ
КОМУНІКАЦІЯХ»**

**CONCEPTUAL BASIS OF
RESEARCHING THE PROBLEM
«DIASPORA IN INTERCULTURAL
COMMUNICATIONS»**

Євтух В.,

доктор історичних наук, професор,
професор Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова,
член-кореспондент НАН України
(Україна, Київ)

e-mail: yevtukh@ukr.net

ORCID <http://orcid.org/0000-0003-2746-2283>

Yevtukh V.,

doctor of historical
sciences, professor, professor at
Mykhailo Dragomanov Ukrainian
State University, corresponding member of
the National Academy of Sciences of Ukraine
(Ukraine, Kyiv)

e-mail: yevtukh@ukr.net

ORCID <http://orcid.org/0000-0003-2746-2283>

Міжкультурні комунікації представляють собою складну і багатогранну систему спілкування носіїв різноманітних традицій, звичаїв, поведінкових патернів. Вони є невід'ємним атрибутом суспільних процесів, в них участь беруть представники різних народів і культур. Активним актором міжкультурних комунікацій виступають діаспорні спільноти.

У статті у контексті методології дослідження ролі діаспор у міжкультурних комунікаціях аналізується їхня роль, форми та висліди їхньої участі у процесах культурного спілкування і в обміні етнічної інформацією з іншими спільнотами як у країні проживання, так і з країнами свого походження. Для цього обрані два виміри (домени) міжкультурних комунікацій: інтегративний (у межах країни проживання), зовнішній (з країною походження), а також чинники такого роду комунікацій. Акцентується увага на контентах таких понять, як «діаспора», «міжкультурні комунікації» та на шляхах

формування діаспор у контексті їхніх можливостей встановлення та розвитку комунікацій у сфері культури.

Підкреслюється, що вислідом міжкультурних комунікацій є, з одного боку, зміцнення міжетнічної взаємодії у країні проживання й формування безконфліктного співіснування носіїв різноманітних традицій, звичаїв, поведінкових патернів, а, з іншого боку, підтримання й до певної міри розвій культурних традицій своїх етнічних батьківщин (через зв'язки з ними) та збереження своєї самобутності у мозаїці поліетнічних країн свого проживання. Усі ці питання розглядаються у ракурсі формування концептуальних засад дослідження проблеми.

Аналізується стан досліджень в обраній проблематиці та показуються перспективи поглиблення її вивчення.

Ключові слова: діаспора, міжкультурні комунікації, домени міжкультурних комунікацій, чинники міжкультурних комунікацій, діаспорні спільноти, національні (етнічні) спільноти.

Intercultural communications represent a complex and multifaceted system of communication between bearers of various traditions, customs, and behavioral patterns. They are an integral attribute of social processes, representatives of various nations and cultures participate in them. Diaspora communities are an active actor of intercultural communications.

The article analyzes their role, forms and results of their participation in the processes of cultural communication and in the exchange of ethnic information with other communities both in the country of residence and with the countries of origin. For this, two dimensions (domains) of intercultural communication were chosen: integrative (within the country of residence), external (with the country of origin), as well as factors (facilitators) of this kind of communication. Attention is focused on the contents of such concepts as «diaspora», «intercultural communications» and on the ways of formation of diasporas in the context of their opportunities to establish and develop communications in the field of culture. It is emphasized that the result of intercultural communications is, on the one hand, the strengthening of ethnic interaction in the country of residence and the formation of conflict-free coexistence of bearers of various traditions, customs, and behavioral patterns, and, on the other hand, the maintenance and to a certain extent the development of the cultural traditions of their ethnic homelands (through connections with them) and preservation of their identity in the mosaic of multi-ethnic countries of their residence.

The state of research in the selected issue is analyzed and prospects for deepening its study are shown.

Keywords: diaspora, intercultural communications, domains of intercultural communications, facilitators of intercultural communications, diaspora communities, national (ethnic) communities.

Постановка проблеми. Формування та функціонування таких соціально-культурних феноменів як діаспори мають давні історичні традиції.

Вони поставали у висліді двох обставин: 1) переділу територій унаслідок завоювань, чи то добровільного поділу федеративних держав (приклад поділу Чехословаччини на Чеську Республіку та Словацьку Республіку), чи то перегляд кордонів (Африканський континент), чи то переселення (у більшості випадків, примусове, у результаті входження тих чи тих частин населення в інші країни (згадаймо, історія Польщі і України), чи то утворення нових держав (приклад Ізраїлю); 2) переміщення (міграції) народів, що є особливим трендом у сучасних суспільних процесах. І у першому, і у другому випадках ці процеси спричинилися до того, що на світовій мапі сформувалися країни з поліетнічним складом населення [36].

Соціальні (соціокультурні) феномени, пов'язані з людськими колективами, які перебувають у іншоетнічному довіллі (часто-густо їх називають діаспорами), впродовж тривалого часу залишаються продуктивною темою наукових досліджень. Це зумовлюється передусім тією обставиною, що вони (діаспори) самі по собі представляють багатогранні утворення у соціальному, етнічному, культурному й поведінковому вимірах. До того ж, вони постійно перебувають у багатоаспектній взаємодії з соціокультурним середовищем країни проживання (основний контекст - main stream, іншоетнічні утворення) та країни походження (основний контекст - main stream, етнічні спільноти).

Ці дві особливості (багатовимірність і необхідність взаємодії з тими чи тими суб'єктами суспільного розвитку у країні входу і у країні виходу) притягують увагу дослідників, оскільки у тому чи тому аспекті вони впливають на суспільні процеси в обох типах країн і певною мірою визначають їхній хід, можуть задавати траєкторію їхньої динаміки, зокрема що стосується царини культури. Власне, йдеться про міжкультурні комунікації, де відбувається інтенсивний обмін етнічною інформацією й тією чи тією мірою адаптація до нових етнокультурних реалій й засвоєння традицій партнерів по спілкуванню, а також формування нових (до певної міри гібридних) патернів (зразків) культурницької мозаїки тієї чи тієї поліетнічної країни.

Дослідження питань, пов'язаних з участю діаспор у міжкультурних комунікаціях, роз-

ширює наші можливості осмислення процесів формування, функціонування діаспор та їхньої ролі у суспільному розвитку як країн проживання, так і у міжнародних процесах, передовсім у частині двосторонніх відносин (країн входу та виходу представників діаспор).

Запропонована структура та методи дослідження. Для з'ясування сутності міжкультурних комунікацій і їхніх впливів на динаміку суспільних процесів, знову таки зосереджую увагу на сфері культури, пропоную обрати таку структуру мого дослідницького проекту: визначення терміну «діаспора», який відтворює контент феномена «діаспора»; визначення поняття «міжкультурні комунікації»; співвідношення понять «діаспорна спільнота» - «національна (етнічна) спільнота»; два виміри (домени) міжкультурних комунікацій: інтегративний (у межах країни проживання), зовнішній (з країною походження); чинники («фасилітатори») міжкультурних комунікацій. Безумовно, усі ці питання будуть розглядатися у контексті проєкції на подальші зусилля у дослідженні ключової теми, заявленої у назві цієї статті, тому природно подати, за можливості, фундамент (платформу), на якому можуть розвиватися дослідницькі активності науковців. Йдеться про стан розробки теми у сучасній соціогуманітаристиці – state-of-the-art.

Щодо методів дослідження, мною як основний обраний метод контент-аналізу й застосована технологія двоетапного підходу до аналізу фахової літератури з тієї чи тієї проблематики, запропонованого нідерландськими дослідниками, які вивчають феномен соціальної когезії [14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мушу звернути увагу на до певної міри контроверсійну ситуацію з дослідженням феномена «діаспора», а отже, і об'єктом даної статті. Не доводиться переконувати у тому, що цей феномен є надзвичайно помітний у соціальних просторах у більшості країн сучасного світу, однак, він, як на мене, до цього часу не зайняв належного місця у науковому соціогуманітарному дискурсі. Такий мій висновок базується на: а) довголітній зацікавленості проблемою (свідченням є ціла низка моїх публікацій) та б) попередньому аналізу присутності проблеми у зарубіжному й вітчизняному наукових просторах.

Безумовно, це не означає, що діаспорна проблематика залишається поза увагою науковців. Принагідно зазначу, що контекст дослідницьких зусиль тісно переплітається з вивченням імміграції та національних (етнічних) меншин (спільнот). І тут виникає певна колізія: до тієї чи тієї міри іммігрантські та етнонаціональні утворення (соціальні системи) можна розглядати як діаспори; щоправда, це не має бути пов'язане з механічним отождивленням цих феноменів. Ще одна ситуація, яка вимагає, бодай, короткого пояснення, склада-

ється з контингентами прибулих іммігрантів та їхніх нащадків у попередні періоди та тими, котрі прибувають до тієї чи тієї країни як біженці, або ж як переміщені особи в останній час. Цей випадок стосується зокрема громадян українського походження у різних країнах, які сформувалися у діаспори у їхньому класичному трактуванні (див. нижче), та тих, які прибули і продовжують прибувати сюди у висліді російської агресії проти України. Останні не є діаспорою, вони – біженці чи то переміщені особи. Їхня участь у суспільних процесах країни перебування, зокрема і у міжкультурних комунікаціях, за формами і змістовним наповненням відрізняється від представників класичної української діаспори.

Наразі спробую зафіксувати найхарактерніші моменти стану дослідження діаспорної проблематики, передусім що стосується міжкультурних комунікацій, у яких задіяні діаспори. Отже, на основі опрацьованого достатньо широкого кола джерел і літератури [1; 6]. Серед акцентів дослідницьких зусиль у зазначеному ракурсі варто виділити такі: 1) визначення контенту поняття «діаспора» та контенту феномена «діаспора»; 2) процес формування діаспор у тих чи тих країнах, передовсім північноамериканських та західноєвропейських; 3) процес адаптації, а згодом і інтеграції іммігрантів, які є базовою основою формування діаспор, у суспільство проживання у країні входу; 4) соціальна мобільність представників діаспор; 5) трансформація іммігрантських спільнот у національні (етнічні) спільноти та діаспори; 6) ставлення представників діаспорних спільнот до культурної спадщини етнічних батьківщин, зокрема і до збереження культурницьких традицій в іншоетнічному доквіллі; 7) етнокультурницькі практики у діаспорних середовищах з акцентом на формуванні культурного капіталу діаспор; 8) опрацьовування термінологічно-поняттєвого апарату, а у більш широкому розумінні формування дослідницького поля, пов'язаного з феноменом «діаспора» тощо.

Завважу, що останнім часом з'явилося чимало праць зарубіжних дослідників, ключовими сюжетами яких є питання участі діаспор або ж їхніх представників у культурницьких активностях своїх спільнот чи то безпосередньо у міжкультурних комунікаціях [16; 17; 25; 28; 29; 30; 33; 34].

Певною мірою питання діаспор і культурних комунікацій відтворюються і у вітчизняних дослідженнях [37]. Щоправда, ці зусилля ми можемо оцінювати як початковий етап у розробці глобальної теми «діаспори і міжкультурні комунікації». Поки що поза глибокою дослідницькою увагою залишаються такі питання, як діаспори у критичних міжкультурних комунікаціях, роль діаспор у транснаціональних комунікаціях, феномен міжкультурної пам'яті як маркер міжкультурних комуні-

кацій, діаспорні міжкультурні комунікації у глобалізаційних процесах, питання впливу на міжкультурні комунікації таких феноменів, як глобалізація, транснаціоналізм, гетеролокалізація, глокалізація тощо.

Мета статті полягає у тому, щоб окреслити дослідницьке поле проблеми, певною мірою визначити методологічні засади і перспективи вивчення участі діаспор у міжкультурних комунікаціях.

Виклад основного матеріалу. Перед тим, як зануритися у з'ясування визначених у меті завдань, вважаю за необхідне бодай коротко подати контент двох ключових понять – «діаспора» та «міжкультурні комунікації» – у їхній релевантності до нашого викладу.

Отже, щодо *поняття «діаспора»*, то мусимо зробити попереднє зауваження – цій темі, як ми вже зазначали вище, присвячена ціла низка досліджень (як зарубіжних, так і вітчизняних). Здійснений мною контент-аналіз значної їхньої кількості дає можливість зафіксувати таку ситуацію: термін «діаспора» походить від грецького слова *διασπορά*, що означає розсіяння, перебування певної частини того чи іншого народу (етносу) поза межами країни свого походження; діаспора – це група людей, що поширилися з однієї початкової країни в інші країни; діаспора відноситься до великої групи людей, які мають культурне та регіональне походження, але живуть далеко від своєї традиційної батьківщини [4, с. 88-92; 8; 9]; основними джерелами формування діаспор, а відтак і поліетнічності більшості країн сучасного світу [36], стали учасники міграційних процесів, які розпочалися ще за давніх часів і продовжуються тривалий період, а особливо інтенсифікувалися з другої половини ХХ-го століття та у першій чверті ХХІ-го століття. Характерними ознаками сучасних діаспор є такі: 1) переважне компактне поселення у країні входу, особливо на початкових етапах свого формування; 2) налагодження стійких внутрішніх зв'язків у своїй етнічній спільноті; 3) вибудовування й наповнення інституційної структури своєї спільноти, зазвичай моноетнічної (наявність етнічних організацій, передусім соціального, етнокультурного, а подеколи й політичного спрямування; шкіль з етнічними мовами навчання; конструювання релігійних громад; заснування засобів масової інформації та комунікації етнічними мовами (газети, часописи, інші періодичні видання, радіо-та телеканали чи програми, а останнім часом – засоби комунікації, які використовують комп'ютерні технології); видання літератури мовою етнічної батьківщини); 4) заснування й розвиток етнічного бізнесу, зазвичай малого; 5) підтримання безпосередніх (на індивідуальному рівні через рідних, знайомих, земляків) й опосередкованих (через ЗМІ, літературу тощо) контактів, зв'язків із країнами походження [4, с. 88-92].

У контексті даної статті варто нагадати, що вихідці з інших країн активно творили своє культурне середовище, зрештою свої діаспорні культури, що «існують в результаті розповсюдження спільнот по усьому світу; спільноти діаспори представляють і підтримують культуру, відмінну від культури країн, у яких вони знаходяться, часто зберігаючи міцні зв'язки зі своєю країною та культурою походження (справжньою чи уявною), а також з іншими спільнотами того самого походження, щоб зберегти цю культуру» [10].

Що стосується *міжкультурних комунікацій*, то у моїй інтерпретації, це – комунікації, активними акторами яких виступають носії різноманітних етнокультурних традицій й які обмінюються етнокультурною інформацією з партнерами по спілкуванню. Вони відбуваються за схемою міжетнічної взаємодії [4, с. 48-53] безпосередньо і опосередковано; у першому випадку при безпосередній зустрічі цих носіїв у різного роду соціальних просторах, скажімо, при проведенні фестивалів культур окремих діаспор чи то міжнародних фестивалів у країні поселення [7], відвідин представниками діаспор первісних батьківщин тощо; у другому випадку – завдяки медіям, у тому числі етнічним, у країнах поселення вихідців із інших країн [15], художній літературі, публікацій з історії етнічних батьківщин, їхніх культур, включаючи культурні традиції діаспорних спільнот. В обох випадках важлива роль належить так званим накопичувачам етнокультурної пам'яті через збереження у діаспорному середовищі артефактів («свідків історії») [35], або ж інформації про них, пам'яток усної творчості, пов'язаних з культурою етнічних батьківщин і введення їх час від часу у повсякденні культурницькі активності, особливо під час проведення етнічних фестивалів чи подібних до них заходів.

Важливим методологічним моментом у дослідженні участі діаспор у міжкультурних комунікаціях (саме в осмисленні сутності комунікаційних можливостей як окремих представників тієї чи тієї діаспорної спільноти (діаспори) чи діаспори в цілому як складної етнокультурної соціальної системи варто додати розуміння національної (етнічної) меншинної спільноти [3]. Адже іншоетнічні компоненти тієї чи тієї етнопонаціональної структури населення країни їхнього проживання, будучи носіями етнокультурних рис країни походження (назвемо їх етнічними батьківщинами, первісними батьківщинами, традиційними батьківщинами), мають подвійний статус: по відношенню до останніх вони є діаспорними утвореннями, а у контексті першої вони трактуються як національні (етнічні спільноти). Цією обставиною визначається наявність двох тенденцій в етнокультурному розвитку діаспорних спільнот: з одного боку, вони прагнуть до збереження і можливого розвитку

характерних для їхніх етнічних батьківщин культурницьких традицій (власне, йдеться про збереження культурної спадщини, а відтак і ідентичності, діаспор) [20; 31], а з іншого, намагаються інтегруватися у суспільство проживання, у нашому випадку йдеться про культурну матрицю останнього.

Такі тенденції спонукають нас розмірковувати про формування досить таки специфічної ситуації у міжкультурних комунікаціях, у яких участь беруть діаспорні спільноти. Як гіпотезу характеристики цієї ситуації я вважаю слушним таке твердження: представники діаспорних спільнот (як і діаспор в цілому) можуть відігравати подвійну роль – у міжнародному контексті (відносини між країнами) вони можуть виступати як складова поліфонічної (полікультурної) матриці країни проживання (хоча у цій поліфонічності може відчуватися їхнє своєрідне звучання, обумовлене присутністю у цій матриці притаманних тій чи тій діаспорній спільноті етнокультурницьких компонентів, щоправда, без особливих на ньому акцентів), а у стосунках діаспорних спільнот з етнічними батьківщинами збережені культурницькі традиції будуть артикулюватися особливо чітко.

Що стосується аспекту міжкультурних комунікацій у контексті інтеграції представників діаспор у *main stream* країни проживання, то аналіз цього процесу в історичній ретроспективі висвітлює цікаві тенденції, котрі варто брати до уваги. У нашому випадку йдеться про концепцію «третього покоління» американського історика Маркуса Лі Хансена (Marcus Lee Hansen), згідно з якою перше покоління іммігрантів, які прибували до

Сполучених Штатів Америки, прагнули зберегти культурницькі традиції, звичаї, поведінкові патерни своєї етнічної (первісної) батьківщини; представники ж другого покоління, прагнучи інтегруватися у суспільство проживання і зайняти більш високі позиції у його соціальній ієрархії, відмовлялися (або ж не виявляли очевидної прихильності) від культурного надбання своїх батьків; представникам третього покоління (як показують практики, і наступних поколінь) властивий високий рівень зацікавленості культурницькою спадщиною [21], оскільки вона є платформою для формування культурного капіталу [18], який відіграє помітну роль у комунікаційних процесах у мультиетнічному суспільстві на рівні етнічна спільнота-етнічна спільнота.

На мою думку, при розгляді питань про внутрішню згуртованість діаспорних спільнот і їхню участь у міжкультурній комунікації спеціальної уваги заслуговують два явища – «гетеролокалізація» і «етнічна гравітація».

Зважаючи на ту обставину, що вони поки не вкорінилися у соціогуманітарному дискурсі, зокрема і в аналізові контентів міжкультурних комунікацій, зумовлюється необхідність,

бодай, коротко подати їхню характеристику. Отже, гетеролокалізація передбачає, що члени тих чи тих новоприбулих груп здатні підтримувати свою ідентичність як етнічної спільноти, не дивлячись на негайне або відносно швидке просторове розпорощення [38]. Гетеролокалізаційна перспектива розглядається як певна альтернативна модель асимілятивним теоріям. Якщо гетеролокалізація пов'язується з парадигмою «збереження самотності етнічних спільнот з фактом розпорощення їхніх членів», то запропонована мною перспектива етногравітації, навпаки, пов'язується з компактним розселенням іншоетнічних в умовах суспільства проживання: «термін, який корелює з терміном із фізики, де він означає універсальну фундаментальну взаємодію між усіма матеріальними тілами. В етнологічних і етносоціологічних дослідженнях він означає стійке тяжіння тієї чи тієї етнічної спільноти до певного місця (центру-місця), зазвичай території свого розміщення. Чітко визначені межі розміщення етнічних спільнот стимулюють етногравітацію їхніх членів» [4, с. 109]. Завважу, що обидві перспективи мають право на врахування у міжкультурних комунікаціях, хіба що із застереженням: на мою думку, у першому випадку їхня присутність (відчутність впливу їхнього силового поля) буде до певної міри слабшою, ніж у другому випадку, оскільки рівень збереження культурних традицій, звичаїв, особливих поведінкових патернів, пов'язаних з їхньою етнічністю, у другому випадку значно вищий.

До речі, для поглибленого з'ясування пов'язаності участі діаспор як етнічних меншин (спільнот) у міжкультурних комунікаціях варто осмислити взаємодію таких феноменів, як глобалізація та глокалізація; інакше кажучи, наскільки ті чи ті компоненти глобалізаційних трендів стають інтегративними трендами локальних процесів у збереженні елементів етнокультурної самотності діаспор й включення їх у міжкультурні комунікації як у межах країни проживання, так і у міжнародному вимірові.

Тому важливо у цьому контексті є врахування контенту процесів їхньої інтеграції в усі сегменти суспільства проживання, для нашого випадку передусім у культурницькій сфері. Йдеться про співвідношення асимілятивних та інтеграційних трендів у суспільному розвитку поліетнічних країн. Мій дослідницький досвід дає мені підстави твердити, що ці процеси продуктивно можна вивчати на прикладах з історії США та певною мірою і Канади, де тривалий період переважали концепції асиміляції вихідців з інших країн й час від часу, однак, відчутною виявляла себе концепція інтегративного змісту, скажімо, мультикультурності (в Канаді більш відчутно).

На мою думку, етнокультурна різноманітність забезпечує додаткові імпульси компро-

місної комунікації між державами, що передовсім стосується зовнішнього домену розгортання міжкультурних комунікацій, в котрих задіяні діаспори. Йдеться про зв'язки діаспор з етнічними батьківщинами. У цьому випадку комунікації здійснюються різними каналами: через безпосереднє спілкування під час відвідин представниками діаспор країн виходу, або ж навпаки, під час зустрічей з діаспорами представників етнічних батьківщин у країнах проживання вихідців, що творять ту чи ту діаспорну спільноту; через забезпечення каналів передачі етнічної інформації (радіо, телебачення, друковані засоби масової інформації, інтернет-ресурси тощо); завдяки участі у спільних активностях представників діаспорних спільнот і представників етнічних батьківщин як у країнах виходу, так і в країнах входу (зазвичай це культурницькі фестивалі, або інші активності у зв'язку з річницями поселення вихідців із тих чи тих країн у даній країні).

У контекст зовнішнього аспекту міжкультурних комунікацій діаспор логічно вписується концепція транснаціоналізму. Тому доречним буде додати кілька інтерпретацій контенту транснаціоналізму, які контекстуально вкладаються у канву участі діаспор у міжкультурних комунікаціях: транснаціоналізм – це мережа постійних зв'язків у довготяглому просторі та такі, що перетинають кордони [32]; транснаціональна ідентичність/транснаціоналізм: процес, за допомогою якого люди встановлюють і підтримують соціокультурні зв'язки через геополітичні кордони; транснаціональні зв'язки, сформовані мігрантами, можуть стати засобами соціального та культурного обміну між суспільствами через, наприклад, збагачення мистецтва, музики, фільмів, розваг та кухні, сприяння туризму, обміну на рівні освіти тощо. Мігранти також можуть впливати на переважаючі ідеї в рідному та приймаючому суспільствах більш тонкими способами, наприклад, поширюючи різні погляди на соціальні та політичні норми та практику в країнах походження, або створюючи краще розуміння різних культур у суспільстві призначення [26]. Більш детально про роль транснаціоналізму у контексті міграцій (а ми пам'ятаємо, що мігранти сьогодні є основним джерелом формування діаспор і живлення їхнього розвитку), зокрема про те, як сучасні мігранти та їхні попередники зберігають різного роду зв'язки зі своїми попередніми батьківщинами, водночас вони включені до країн, які їх приймають; про те, як транснаціоналізм мігрантів функціонує у різних сферах — економіці, політиці, соціальній, культурній та релігійній, можна довідатися із спеціальних досліджень [24]. Завважу, вивчення міжнародної міграції у такому контексті забезпечить діаспорознавство новою інформацією й новими знаннями стосовно ролі діаспор у міжкультурних ко-

мунікаціях у домені зв'язків між державами, на території яких сформувалися такі усталені компоненти їхньої етнонаціональної структури як діаспори (у зовнішньому) вимірові чи то етнічні спільноти у внутрішньому вимірові.

Принагідно, хотів би звернути увагу та таку важливу обставину, яка стосується міжкультурних стосунків, особливо на міжнародному рівні. Під час останнього XXV Всесвітнього конгресу з філософії, який відбувався у місті Римі з 29 липня по 08 серпня 2024 року, перед безпосередніми дискусіями з суто філософських проблем організатори Конгресу запровадили спеціальні триденну (традиційну) конференцію. Таким конференціям притаманний міждисциплінарний характер. Цьогоріч темою конференції була «Долаючи кордони. Філософія перетинає культури», що підкреслює важливість міжкультурних комунікацій і відтворює процес формування загального тла комунікацій. Мені довелося взяти участь у конференції і виступити з доповіддю «Культурна спадщина перед загрозою: Нові виклики і нові можливості для міжкультурної комунікації (Ситуація з Бородянкою та Іванковим)» [13].

Вагомими чинниками у стимулюванні міжкультурних комунікацій за участю діаспор, які потребують ретельного вивчення, є колективні агенти та фактори, яких я називаю фасилітаторами (чинники) міжкультурних комунікацій. Мова йде про центри дослідження етнічної проблематики [5]; осередки дослідження та практикування міжкультурної комунікації, скажімо: Європейський центр глобальної взаємозалежності та солідарності, або «Центр Північ-Південь Ради Європи» (NSC - European Centre for Global Interdependence and Solidarity - North-South Centre of the Council of Europe), заснований 1989 року з метою поширення універсальних цінностей, які підтримуються Радою Європи – прав людини, демократії та верховенства права – в Європі та за її межами, виступаючи за діалог між Північчю та

Півднем, за поглиблення міжкультурного діалогу через освіту; Центр міжкультурного діалогу (Center for Intercultural Dialogue); проекти, орієнтовані на стимулювання участі у міжкультурних комунікаціях, як от проєкт INTERACT, зосереджений на дослідженні інтеграції громадян третіх країн як тристороннього процесу - іммігранти, країни еміграції та країни імміграції як суб'єкти інтеграції; на вивчення способів, за допомогою яких уряди та неурядові організації в країнах походження, включаючи засоби масової інформації, роблять транснаціональні зв'язки реальністю та розробляють інструменти, що зокрема спрямовані на збереження або відродження культурної спадщини); спеціальні навчально-освітні програми яким може скористатися діаспорна молодь, скажімо, Тренінг для молоді діаспори; інформаційно-просвітительські

осередки, наприклад, діаспорні електронні бібліотеки на кшталт Діаспоріани – української діаспорної електронної бібліотеки; музеї та подібного роду осередки – своєрідні накопичувачі історико-культурної пам'яті тощо [11; 12; 16; 22; 23; 35].

Висновки. Сьогодні не викликає сумнівів у адекватності твердження про те, що діаспори відіграють суттєву роль у їхніх суспільних процесах. Перебуваючи за межами своїх етнічних (первісних) батьківщин, їхні представники інтегруються у main stream (основне русло) розвитку суспільств проживання, разом з тим, зберігаючи маркери історичних особливостей свого походження, підтримують постійні контакти з країнами виходу. Ці два аспекти характеристик діаспор особливо чітко виявляються у сфері культури, передусім у міжкультурних комунікаціях. Важливими контентами останніх є обмін культурницькою інформацією, з одного боку, з діаспорами іншого етнічного походження, а з другого боку, з етнічними батьківщинами. Такого роду міжкультурні комунікації реалізуються у різних формах: 1) в країнах проживання - від участі у спільних з іншими діаспорами культурницьких активностях (скажімо, фестивалях) до поширення культурницької інформації про себе та сприйняття інформації про інших (інакшість) через ЗМІ, художню й історикознавчу літературу; 2) з етнічними батьківщинами – через активності, в яких беруть участь представники країн еміграції в країнах існування діаспор, та представники діаспорних спільнот у просторах етнічних батьківщин, як і, звичайно, завдяки ЗМІ, у цьому випадку особливо сучасним комп'ютерним технологіям, скажімо, Інтернету.

Чинниками міжкультурних комунікацій виступають як окремі їхні учасники, так і колективні утворення, штибу центрів дослідження етнічностей, особливо пов'язаних з іммігрантами, культурницьких осередків, які переймаються такою діяльністю у різноманітних соціокультурних просторах, як країн виходу, так і країн входу.

Зважаючи на інтенсивність і насиченість міжнародних комунікацій, у тому числі і у сфері культури, і участі у них представників різнорідних народів, які мешкають поза межами країн свого первісного походження, зростає роль етнокультурного менеджменту у системі різного роду комунікацій, зокрема його державного компоненту [19], що сприятиме більш помітному внеску діаспор у соціальний культурний, економічний розвиток країн їхнього проживання.

Оскільки діаспори як складні комплексні соціокультурні системи є помітним компонентом суспільного розвитку чималої низки країн сучасного світу, то можна передбачити, що увага до їхнього вивчення постійно буде зростати. Вже сьогодні ми можемо назвати

кілька тем, які розширяють і поглиблюють дослідницьке поле проблеми участі діаспор у міжкультурних комунікаціях. Це зокрема такі: діаспори у міжкультурних комунікаціях у турбулентних ситуаціях (наприклад, зумовлених екологічними катастрофами та воєнними діями); роль діаспор у транснаціональних комунікаціях; феномен міжкультурної пам'яті як маркер міжкультурних комунікацій; діаспорні міжкультурні комунікації у глобалізаційних процесах; питання впливу на міжкультурні комунікації таких феноменів, як глобалізація, транснаціоналізм, гетеролокалізація, глокалізація; формування й впровадження новітніх технологій менеджменту залучення діаспор до міжкультурних комунікацій.

Виходячи із того, що діаспори є феноменом, який увібрав у себе безліч компонентів, пов'язаних із їхнім соціальним, економічним, культурним, ідеолого-політичним буттям, що певною мірою відображається і у міжкультурних комунікаціях, то методологія дослідження має базуватися на міждисциплінарності. Вважаю, що найбільш продуктивним режимом дослідження складних міждисциплінарних феноменів, серед яких і міжкультурна комунікація і участь в ній діаспор, є режим-3 [2].

Список використаних джерел

1. Володимир Борисович Євтух. Бібліографічний показник. (2019). Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 99 с.
2. Євтух В. Б. (2021). Евалюація: пролегомени до системного знання, яке «може постати як міждисциплінарна наука». Гілея. Науковий вісник. Випуск 163 (№ 6-7). Філософські, Політичні науки. С.18-37.
3. Євтух Володимир. (1994). Етнічна меншина: поняття, ознаки, функції. Філософська і соціологічна думка. № 1/2. С. 159-175.
4. Євтух Володимир. (2012). Етнічність: енциклопедичний довідник. Київ: Фенікс. 396 с.
5. Євтух Володимир. (2014). Центри етнічної проблематики: довідник. Київ: Інтерсервіс. 253 с.
6. Євтух Володимир. (2018). Траєкторія обставин та власної долі. Плідне сплетіння. Київ. 312 с.
7. African diaspora culture. History & memory: Africans in the Americas. URL: <https://slaveryandremembrance.org/articles/article/?id=A0057>
8. Diaspora. URL: <https://education.nationalgeographic.org/resource/diaspora/>
9. Diaspora. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/diaspora>
10. Diaspora cultures. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17279&lang=en>
11. Diaspora Youth. North-South Centre. URL: <https://www.coe.int/en/web/north-south-centre/diaspora-youth#>
12. DIASPORIANA. URL: <https://diasporiana.org.ua/>
13. Discerning Boundaries. Philosophy Across Cultures. July 29-31, 2024. Rome, Italy, Sapienza University of Roma. URL: www.crvp.org
14. Fonseca Xavier, Lukosch Stephan, Brazier Frances. (2018). Social cohesion revisited: A new definition and how to characterize it. URL: <https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1497480>
15. Georgiou Myria. (2010). Identity, space and the media: Thinking through diaspora. *Revue européenne des migrations internationales* [En ligne], vol. 26 - n°1 | 2010, mis en ligne le 01 février 2013, consulté le 16 avril 2024. URL: DOI: <https://doi.org/10.4000/remi.5028>
16. Gsir Sonia, Mescoli Elsa. (2015). Maintaining national culture abroad countries of origin, culture and diaspora. Technical Report, Migration Policy Centre, INTERACT Research Report, Conceptual Paper, 2015/10. URL: <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/35881>
17. Gudykunst W. B., Kim Y. Y. (2007). *Communication with Strangers: An Approach to Intercultural Communication* (Fourth Edition). Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press. URL: https://www.goingglobalu.com/uploads/7/1/4/2/7142705/gudykunst_ch2_communicating_with_strangers_1.pdf
18. Hack-Polay, Dieu, Rahman, Mahfuzur and Bal, Matthijs. (2023). Beyond cultural instrumentality: Exploring the concept of total diaspora cultural capital for sustainability. Sustainability. URL: <https://doi.org/10.3390/su15076238>
19. Hagen-Zanker, Jessica, Gagnon, Jason, Murray, Hannah. (2024). How can governments better support diaspora contributions to social, cultural and economic development? URL: <https://odi.org/en/insights/how-can-governments-better-support-diaspora-contributions-to-social-cultural-and-economic-development/> 04 February 2024
20. Hall Stuart. Cultural identity and diaspora. URL: <https://warwick.ac.uk/fac/arts/english/currentstudents/postgraduate/masters/modules/asiandiaspora/hallculturalidentityanddiaspora.pdf>
21. Hansen M. L. (1952). The problem of the third generation. *Commentary*. Vol. 14. No 5. Pp. 492-500.
22. iLEGEND - EU DEAR Programme. URL: <https://dearprogramme.eu/project/ilegend/>
23. INTERACT. URL: <https://archive.interact.eu/>
24. Levitt Peggy, Jaworsky B. Nadya. (2007). Transnational migration studies: Past developments and future trends. *Annual Review of Sociology*. Vol. 33. Pp. 129-156. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.33.040406.131816>
25. Li Wei, Zhu Hua. (2014). Diaspora: Multilingual and intercultural communication across time and space. URL: [doi 10.1075/aila.26.04wei](https://doi.org/10.1075/aila.26.04wei)
26. Migration and Transnationalism: Opportunities and Challenges, 9-10 March 2010. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/migration_and_transnationalism_030910/background_paper_en.pdf
28. Mkrtichyan Artur (Volum editor). (2015). *Armenians around the world: Migration and transnationality*. Peter Lang GmBH. 280 pp.
29. Salihu Ali. (2021). Perspective: Rethinking cul-

tural activities in the diaspora. URL: <https://germin.org/de/editorial-rethinking-cultural-activities-in-the-diaspora-ali-salihu/>

30. Siljanovska Liljana. (2014). Globalization vs. cultural identity. *Journal of International Scientific Publications. Language, Individual & Society*. Vol.8. Pp. 352-359. URL: <https://www.researchgate.net/publication/330848800>

Globalization_VS_Cultural_Identity

31. Trzszczyńska Patrycja, Demel Grzegorz, Błaszczak-Rozenbaum Blanka. (2024). Heritage in diaspora-forming processes: Encounters of local Ukrainians and migrants from Ukraine in Poland. *Journal of International Migration and Integration*. Vol. 25. Pp.171–190. URL: <https://doi.org/10.1007/s12134-023-01064-2>

32. Vertovec Steven. (2004). Trends and impacts of transnationalism. Centre on Migration, Policy and Society. Working Paper No. 3. URL:

https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/WP-2004-003-Vertovec_Impacts_Transnationalism.pdf

33. Vиейtez Eduardo J. Ruiz. (2016). Cultural traits as defining elements of minority groups. *The Age of Human Rights Journal*. No 7. Pp. 6-28. URL: DOI: 10.17561/tahrj.n7.2

34. Yapeng Ou, Fumo Marina. (2018). Cultural landscape diaspora and multicultural community building. In: ICOMOS 19th General Assembly and Scientific Symposium «Heritage and Democracy», 13-14th December.

35. Yevtukh Volodymyr. (2023). Speichers of intellectual memory: the result of cooperation between the Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University (Kyiv) and the University of Latvia (Riga). Collection of the abstracts of the conference organized by the Museum of the University of Latvia «Historical Evidence of the University of Latvia in the Collections of Memory Institutions» as part of the 81th International Scientific Conference of the University of Latvia. URL: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/61922>

36. Yevtukh Volodymyr. (2015). Polyethnicity. *The Willey Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism*. 1-3. Oxford. URL:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118663202.wberen579>

37. Yevtukh Volodymyr. (2016). «Ukrainians Abroad» in context of the concept of an entire Ukrainian ethnos. *Contemporary Problems of Social Change: Polish and Ukrainian Experience*. Kyiv. Pp. 15-33.

38. Zelinsky Wilbur, Barrett A. Lee. (1998). Heterocalism: An alternative model of sociospatial behavior of immigrant ethnic communities. *International Journal of Population Geography*. Vol. 4. No 4. Pp. 281-298.

[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1220\(199812\)4:4<281::AID-IJPG108>3.0.CO;2-O](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1220(199812)4:4<281::AID-IJPG108>3.0.CO;2-O)

References

1. Volodymyr Borysovykh Yevtukh. *Bibliografichnyi pokazhchyk [Bibliographic index]* (2019). Kyiv: Vydvo NPU imeni M.P. Dragomanova. 99 s.

2. Yevtukh V. B. (2021). Evaluatsiya: prolegomeny do systemnoho znahhya yake «mozhe postaty yak mizhdystsyplinarna nauka» [Evaluation: Prolegomena to systemic knowledge that «can appear as an interdisciplinary science»]. *Hileya. Scientific Bulletin. Philosophical Sciences. Political Sciences*. Vol. 163(No 6-7). S 18-37.

3. Yevtukh Volodymyr. (1994). Etnichna menshyna: ponyattya, oznaky, funktsiyi [Ethnic minority: concepts, markers, functions]. *Philosophical and Sociological Thought*. № 1/2. S. 159-175.

4. Yevtukh Volodymyr. (2012). Entnichnist: entsyklopedychnyi dovidnyk [Ethnicity: An encyclopedic handbook]. Kyiv: Feniks. 396 s.

5. Yevtukh Volodymyr. (2014). Tsentry etnichnoyi problematyky: dovidnyk [Centers of ethnic issues: A handbook]. Kyiv: Interservis. 253 c.

6. Yevtukh Volodymyr. (2018). Traeyktoiya obstavyn ta vlasnoyi doli. Plidne spletnynya. [The trajectory of circumstances and one's own destiny. Fertile plexus]. Kyiv. 312 s.

7. African diaspora culture. History & memory: Africans in the Americas. URL: <https://slaveryandremembrance.org/articles/article/?id=A0057>

8. Diaspora. URL: <https://education.nationalgeographic.org/resource/diaspora/>

9. Diaspora. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/diaspora>

10. Diaspora cultures. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17279&lang=en>

11. Diaspora Youth. North-South Centre. URL: <https://www.coe.int/en/web/north-south-centre/diaspora-youth#>

12. DIASPORIANA. URL: <https://diasporiana.org.ua/>

13. Discerning Boundaries. Philosophy Across Cultures. July 29-31, 2024. Rome, Italy, Sapienza University of Roma. URL: www.crvp.org

14. Fonseca Xavier, Lukosch Stephan, Brazier Frances. (2018). Social cohesion revisited: A new definition and how to characterize it. URL:

<https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1497480>

15. Georgiou Myria. (2010). Identity, space and the media: Thinking through diaspora. *Revue européenne des migrations internationales [En ligne]*, vol. 26 - n°1 | 2010, mis en ligne le 01 février 2013, consulté le 16 avril 2024. URL: DOI: <https://doi.org/10.4000/remi.5028>

16. Gsir Sonia, Mescoli Elsa. (2015). Maintaining national culture abroad countries of origin, culture and diaspora. Technical Report, Migration Policy Centre, INTERACT Research Report, Conceptual Paper, 2015/10. URL:

<https://cadmus.eui.eu/handle/1814/35881>

17. Gudykunst W. B., Kim Y. Y. (2007). *Communication with Strangers: An Approach to Intercultural Communication (Fourth Edition)*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press. URL: https://www.goingglobalu.com/uploads/7/1/4/2/7142705/gudykunst_ch2_communicating_with_strangers_1.pdf

18. Hack-Polay Dieu, Rahman Mahfuzur, Bal Matthijs. (2023). Beyond cultural instrumentality: Exploring the

- concept of total diaspora cultural capital for sustainability. Sustainability. URL: <https://doi.org/10.3390/su15076238>
19. Hagen-Zanker Jessica, Gagnon Jason, Murray Hannah. (2024). How can governments better support diaspora contributions to social, cultural and economic development? URL: <https://odi.org/en/insights/how-can-governments-better-support-diaspora-contributions-to-social-cultural-and-economic-development/> 04 February 2024
20. Hall Stuart. Cultural identity and diaspora. URL: <https://warwick.ac.uk/fac/arts/english/currentstudents/postgraduate/masters/modules/asiandiaspora/hallculturalidentityanddiaspora.pdf>
21. Hansen M. L. (1952). The problem of the third generation. Commentary. Vol. 14. No 5. Pp. 492-500.
22. iLEGEND - EU DEAR Programme. URL: <https://dearprogramme.eu/project/ilegend/>
23. INTERACT. URL: <https://archive.interact.eu/>
24. Levitt Peggy, Jaworsky B. Nadya. (2007). Transnational migration studies: Past developments and future trends. Annual Review of Sociology. Vol. 33. Pp. 129-156. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.33.040406.131816>
25. Li Wei, Zhu Hua. (2014). Diaspora: Multilingual and intercultural communication across time and space. URL: doi 10.1075/aila.26.04wei
26. Migration and Transnationalism: Opportunities and Challenges, 9-10 March 2010. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/migration_and_transnationalism_030910/background_paper_en.pdf
28. Mkrtichyan Artur (Volum editor). (2015). Armenians around the world: Migration and transnationality. Peter Lang GmbH. 280 pp.
29. Salihu Ali. (2021). Perspective: Rethinking cultural activities in the diaspora. URL: <https://germin.org/de/editorial-rethinking-cultural-activities-in-the-diaspora-ali-salihu/>
30. Siljanovska Liljana. (2014). Globalization vs. cultural identity. Journal of International Scientific Publications. Language, Individual & Society. Vol.8. Pp. 352-359. URL: https://www.researchgate.net/publication/330848800_Globalization_VS_Cultural_Identity
31. Trzeczyńska Patrycja, Demel Grzegorz, Błaszczak-Rozenbaum Blanka. (2024). Heritage in diaspora-forming processes: Encounters of local Ukrainians and migrants from Ukraine in Poland. Journal of International Migration and Integration. Vol. 25. Pp.171-190. URL: <https://doi.org/10.1007/s12134-023-01064-2>
32. Vertovec Steven. (2004). Trends and impacts of transnationalism. Centre on Migration, Policy and Society Working Paper No. 3. URL: https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/WP-2004-003-Vertovec_Impacts_Transnationalism.pdf
33. Vieytez Eduardo J. Ruiz. (2016). Cultural traits as defining elements of minority groups. The Age of Human Rights Journal. No 7. Pp. 6-28. URL: DOI: 10.17561/tahrj.n7.2
34. Yapeng Ou, Fumo Marina. (2018). Cultural landscape diaspora and multicultural community building. In: ICOMOS 19th General Assembly and Scientific Symposium «Heritage and Democracy», 13-14th December.
35. Yevtukh, Volodymyr. (2023). Speichers of intellectual memory: the result of cooperation between the Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University (Kyiv) and the University of Latvia (Riga). Collection of the abstracts of the conference organized by the Museum of the University of Latvia «Historical Evidence of the University of Latvia in the Collections of Memory Institutions» as part of the 81th International Scientific Conference of the University of Latvia. URL: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/61922>
36. Yevtukh Volodymyr. (2015). Polyethnicity. The Willey Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism. 1-3. Oxford. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118663202.wberen579>
37. Yevtukh Volodymyr. (2016). «Ukrainians Abroad» in context of the concept of an entire Ukrainian ethnos. Contemporary Problems of Social Change: Polish and Ukrainian Experience. Kyiv. Pp. 15-33.
38. Zelinsky Wilbur, Barrett A. Lee. (1998). Heterolocalism: An alternative model of sociospatial behavior of immigrant ethnic communities. International Journal of Population Geography. Vol. 4. No 4. Pp. 281-298. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1220\(199812\)4:4<281::AID-IJPG108>3.0.CO;2-O](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1220(199812)4:4<281::AID-IJPG108>3.0.CO;2-O)